

"3או וראו" איזוהי דרך אלוז?

יחידה ג

לשבת בכיתה או לצאת לטיול?

ללמוד עם ספרים ומחברות או לצאת לחקור ולגלות לבד?

מהי דרך הלימוד הטובה ביותר וכיצד נראה השיעור המושלם?

שאלות אלה העסיקו תלמידים ומורים לאורך הדורות, וביחידה זו ננסה לענות עליהן.

נברר מהם מרכיביה של חוויית לימוד משמעותית עבורנו ונדמיין את אופי הלימוד

הרצוי בחברה מתוקנת, תוך כדי מפגש עם מקורות שונים העוסקים בנושאים אלו.

נקודת המוצא לבירור זה תהיה המשנה הבאה מפרקי אבות, הפותחת בפנינו צוהר

לדרכי הלימוד שהתווה רבן יוחנן בן זכאי.

חֲמִשָּׁה תְּלִמִּידִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאֵלּוּ הֵם:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, וְרַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן,

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֶרְדִּי.

הוּא הָיָה מוֹנֵה שִׁבְחָן.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס, בּוֹר סוּד שְׂאִינוֹ מֵאֶבֶד טֶפֶח.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, אֲשֶׁרִי יוֹלְדָתוֹ.

רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן, חֲסִיד.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל, יֵרָא חֲטָא.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדִּי, מַעֲיִן חֲמֵתִנְבֵּר.

הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם יִהְיוּ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בִּכְפַּי מֵאֲזֻנִּים,

וְאֱלִיעֶזֶר בֶּן הֶרְקֵנוֹס בִּכְפַּי שְׁנֵי, מְכַרִּיעַ אֶת כָּלָם.

אָבָא שְׂאוֹל אוֹמֵר מִשְׁמוֹ, אִם יִהְיוּ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בִּכְפַּי מֵאֲזֻנִּים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר

בֶּן הֶרְקֵנוֹס אַף עִמָּהֶם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְדִּי בִּכְפַי שְׁנֵי, מְכַרִּיעַ אֶת כָּלָם:

אָמַר לָהֶם: צֵאוּ וּרְאוּ אִיזוֹהִי דֶּרֶךְ מוֹכֵחַ שִׁידָבֵק בָּהּ הָאָדָם.

(פרקי אבות פרק ב משניות ח-ט)

בבחינת תלמידים

חמישה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, וכל תלמיד זכה לכינוי המאפיין אותו בלבד. נתוודע אל כינוייהם, שכן דמויותיהם ילוו אותנו בהמשך לימוד משנה זו.

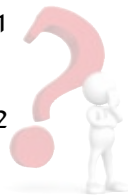
פרקי אבות

חמישה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי...
הוא היה מונה שבחן
רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה.
רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו.
רבי יוסי הכהן, חסיד.
רבי שמעון בן נתנאל, ירא חטא.
ורבי אלעזר בן ערד, מעין המתגבר.

(פרקי אבות פרק ב משנה ח)

- מהם חמשת סוגי התלמידים המופיעים במשנה? נסו לפרש מה משמעות הכינויים שניתנו להם.
- השוו בין כינויו של רבי אליעזר בן הורקנוס וכינויו של רבי אלעזר בן ערד, היעזרו בפירושים ובדקו:
 - במה הם דומים ובמה הם שונים זה מזה?
 - מהם היתרונות ומהם החסרונות של כל אחד מן הכינויים?
 - איזה משני הכינויים עדיף בעיניכם ומדוע?
- איזה תלמיד, מבין חמשת התלמידים, הייתם אתם רוצים להיות ומדוע?
- כיצד לדעתכם היה רבן יוחנן בן זכאי מכנה אתכם, לו הייתם תלמידים בבית מדרשו?

בור סוד שאינו מאבד טיפה

כבור מטוייח בסיד, שאינו מאבד כלום מהיין או מהמים הנמצאים בתוכו, כך רבי אליעזר בן הורקנוס אינו שוכח דבר מתלמודו (על פי פירוש קהתי).

בור מים בנחל קינה בבקעת ערד
(צילום: ליאור גולגר)

מעין מתגבר

בעל שכל חריף והבנה עמוקה. מבין דבר מתוך דבר ומוסיף על מה שלמד מרבו כמעין שמימיו מתגברים ומתחדשים תמיד (על פי פירוש קהתי).

"צאו וראו"

פרקי אבות

אָמַר לָהֶם (רבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי) :

צֵאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹהִי דֶרֶךְ טוֹבָה שֶׁיִּדְבַּק בָּהּ הָאָדָם.

פרקי אבות פרק ב משנה ט

1. לאן לדעתכם קורא רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו לצאת ומדוע?

2. מה לדעתכם מצפה רבן יוחנן בן זכאי שתלמידיו יראו?

הביאו דוגמאות.

3. האם קריאתו של רבן יוחנן בן זכאי 'צאו וראו' היא דרך לימוד טובה בעיניכם? נמקו.

רבן יוחנן בן זכאי

(המאה ה-1 לספירה)

מגדולי התנאים - חכמי המשנה. מסופר בתלמוד שרבן יוחנן חזה את חורבן בית המקדש הקרב, ובימי המצור הקשה על ירושלים, כשאפסה כל תקווה, החליט לצאת מהעיר כדי להציל את עולם הרוח היהודי. הוא התחזה לחולה ואחר כך לנפטר, ותלמידיו, רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה, נשאו את מיטתו אל מחוץ לעיר. לאחר החורבן הקים מרכז חדש לתורה ביבנה, שאפשר את המשך קיום עולם הרוח היהודי, תוך כדי שימת דגש על ערכים של לימוד תורה וגמילות חסדים.

תבליט של רבן יוחנן בן זכאי במנורת הכנסת (צילום: תמר הירדני)

האם לדעתכם, יש קשר בין יציאתו של רבן יוחנן בן זכאי מירושלים לבין קריאתו 'צאו וראו'?

חיה אסתר גודלסקי

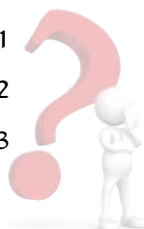
ילידת ירושלים (1941)

משוררת, סופרת, ציירת ואמנית מיצב. האמנית חיה אסתר מדגימה ביצירותיה שילוב לא מקובל בין עולם הטבע לעולם בית המדרש. במיצב שלה יש כני תפילה ולימוד (סטנדרים) ועליהם חריטות שנאספו משיבות, המשולבים עם ספרי קודש, אותיות, שירה (שכותבת האמנית) ומוטיבים מהטבע (פרחים וריחות).

1. הציעו שם למיצב המופיע בתצלום. נמקו את תשובתכם.
2. האם המיצב מתאר לדעתכם עולמות מנוגדים?
3. חשבו אילו הבדלים ישנם בין עולם בית המדרש (בית-ספר) לעולם שמחוצה לו? פרטו.

מלאו את הטבלה הבאה:

מהם היתרונות בלימוד מחוץ לכיתה?	מהם היתרונות בלימוד בתוך כיתה?

4. האם לדעתכם יש דברים אותם ניתן ללמוד רק בתוך כיתה? נמקו והדגימו.
5. האם לדעתכם יש דברים שיש ללמוד רק מחוץ לכיתה? נמקו והדגימו.
6. ספרו על חוויית למידה שלכם מחוץ לכיתה בבית הספר. מה לדעתכם מייחד חוויה זו?

צאו וראו - לאן צאת ומה יראות?

רבן יוחנן קורא לתלמידיו לצאת אל מחוץ לכותלי בית המדרש על מנת לייצר תהליך שונה של למידה.

מוזיאון רנה מגריט, בריסל, בלגיה

לפניכם מספר פירושים שונים לקריאה - "צאו וראו".
לאחר שקראתם את הפירושים, השלימו את הטבלה
שבעמוד 45 ונסו להוסיף פירוש משלכם.

"...ואמר 'צאו וראו' - רצה לומר שיבחנו ויתבוננו
בבני אדם עד שימצאו איזו תכונה טובה שבמידות.
כי דברים אלו לא למדו מן התורה, אלא רק מה
שילמדו באמצעות הסתכלות על מעשים והתנהגויות
של בני אדם".

(לפי המהר"ל מפראג, 1520-1609,
"דרך חיים" - פירוש למסכת אבות)

1. באילו תכונות טובות ניתן להבחין מתוך צפייה והתבוננות בבני אדם
ובמעשיהם? תנו דוגמאות.
2. מה לדעתכם ניתן ללמוד מתוך התבוננות בבני אדם שלא ניתן ללמוד
מספרים? נמקו תשובתכם.

"...ועל זה אמר לתלמידיו צאו החוצה, בשווקים
וברחובות, להתחבר ולדבר עם כל כיתות [=קבוצות]
האנשים, כדי להשיג ולראות מתוך הוויכוח והניסיון
מהו הדרך הנכון והטוב אשר בו ובאמצעותו ידבק
האדם. כי זה לא ישיגו המעיין בהיותו מתבודד
לבדו בבית מדרשו, אלא מתוך התמדה עם חברת
האנשים".

(הרב זאב סולטנוביץ', "בינה לעתים")

שוק מחנה יהודה בירושלים

3. כיצד, לדברי הרב סולטנוביץ', מועילה היציאה החוצה?
4. לדברי הרב סולטנוביץ', מה לא יכול להשיג אדם שמתבודד בבית מדרש?
5. האם לדעתכם חולק הרב סולטנוביץ' או מוסיף על דברי המהר"ל מפראג? נמקו.

מה יש לראות?	לאן לצאת?	מאיפה לצאת?	
			המהר"ל מפראג
			הר' סולטנוביץ'
			המגיד מקוז'ניץ
			להקת "תופעת דופלר"
			אהוד בנאי
			הפירוש שלי

משימת "צאו לדרך!":

במשנה שואל רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו: איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם?

צאו ואספו תשובות לשאלה זו. שאלו קרובי משפחה (אחים, הורים, סבים וסבתות, דודים וכו'), שכנים או אנשים ברחוב את השאלה ששאל רבן יוחנן את תלמידיו, וכתבו חמש תשובות שונות.

לבסוף, הוסיפו תשובה משל עצמכם.

איזוהי צרכ... לימוד?

חוויית הלימוד שלי:

תארו חווית למידה משמעותית אחת שחוויתם בחייכם
והתייחסו לנקודות הבאות:

- מה למדתי?
- מקום הלימוד? (גן, ביה"ס, טיול, בית, חוג, אחר)
- ליו הלימוד?
- מי אחראי ללימוד?
- (הורה, גנן, מורה, חבר, לימוד עצמי, אחר)
- מה מייחד חוויית לימוד זו?

1. במה תואמות ובמה שונות חוויות הלמידה שהעליתם בתשובותיכם מהלימוד היומיומי שאתם חווים בכיתה?
2. אם לא מצאתם חוויות לימוד משמעותיות בחייכם חשבו: מה היה חסר לדעתכם בשיטת הלימוד שחוויתם עד כה? מה ניתן לשנות או להוסיף בכדי ליצור שיטת לימוד משמעותית?
3. האם לדעתכם חוויות למידה משמעותית היא אישית לכל אחד, או שניתן לגבש שיטת לימוד אחידה המתאימה לכולם?

"... רבי יוחנן בן זכאי היה אז לרבן גדול, לו תחת לשאול את תלמידיו לטיב הדרך הטובה... היה הוא המשיב ומורה להם את הדרך, שיבוא לו האדם, והיה משאיר לנו למשמרת משא גדול וחזק בדבר זה בו נלך."

(מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, 'לפנות ערב' - חורב, נתיב שלישי, פסקה ב - אֶרְכָּה וְקִצְרָה)

"לא הביישן למד" (פרקי אבות ב ה)

לא יאמר התלמיד הבנתי והוא לא הבין, אלא חוזר ושואל, אפילו כמה פעמים. לא יהיה התלמיד בוש מחבריו... שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש, והוא אינו למד כלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים: "אין הביישן למד, ולא הקפדן מלמד" (רמב"ם, הלכות תלמוד תורה, פרק ד)

צאו וראו

1. מה מפריע לברדיצ'בסקי בשאלות של רבן יוחנן בן זכאי?

2. איזה פתרון מציע ברדיצ'בסקי?

3. הציעו נימוק לבחירה של רבן יוחנן בן זכאי לשאול את תלמידיו "לטיב הדרך הטובה".

4. באילו מקרים לדעתכם עדיפה שיטת לימוד בה המורה חושף את התשובה, ובאילו מקרים עדיפה שיטה שמכוונת את התלמיד להגיע לתשובה בעצמו? תנו דוגמאות.

"אימא שלי פסכה אלג' אמדלן"

באי שהכאונף אכר ככאל. כל האימפאל פיפודיאל בברוקלין
נפלא אלסאלו אל פכן שלפן: ינו אמדג משלפ בביג ספר פיוס?
אבל לא אימא שלי. פיא גמיד שלאל אלג' שלאל אחרג:
'איצי, שלאל שלאל טאכ פיוס?
פפבדל פכ פאל שלפך אלג' אמדלן."

איציבאר אייזיק רבי,

הג פריס נבל אפיסיקה, 1944

5. מה הקשר בין החינוך של אמו לשאלות שאלות ובין הפיכתו של הכותב למדען?

6. מה עדיף, על פי הכותב - לימוד או שאלות שאלות? מדוע?

7. האם טענתו תקפה גם במקרה שאין לנו תשובה לשאלה?

בכל מקום שאתה מוצא מחשבה על דבר תיקון האדם... שם אתה מוצא תורה מסוימה, שיטה מסוימה... פה [בנושא תיקון האדם] אין כוח המחנך או המורה גדול כל כך, כי אין כוח התורה [=השיטה] גדול כל כך. פה אין כללים-פה יש יצירה.

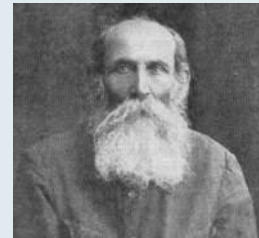
... פה יש ללמוד מהטבע, כיצד הוא מחנך. השמים, ההרים, הסלעים, הצמחים, הים, הרוח, העננים, הלילה וכו', אינם באים לחנך-וכמה הם מחנכים! ... אבל מה טיבו של חינוך זה-שאל את החיים ויגידוך!

(א"ד גורדון, 'מתוך קריאה' - פרק א', תרע"ח 1918)

אהרון דוד (א"ד) גורדון

(1856-1922)

סופר, מורה דרך רוחני ואיש מעשה בתקופת העלייה השנייה. נולד וחי בטורינוב שברוסיה, וקיבל חינוך יהודי מסורתי. בהמשך למד שפות, רכש השכלה כללית והתקשר לתנועת הפועלים הציונית. בגיל 48 עלה לארץ ישראל ולמרות גילו המתקדם וחולשתו הגופנית עסק בעבודת כפיים כפועל חקלאי. בשנת 1909 החל לכתוב מאמרים והתפרסם כהוגה ואיש רוח, והדגיש את ערך ההגשמה העצמית באמצעות העבודה, החיבור לטבע וההתיישבות בארץ. נפטר בדגניה בשנת 1922.

1. ממי ניתן ללמוד על פי א"ד גורדון ומדוע? האם אתם מסכימים עם טענתו?
2. מה לדעתכם ניתן ללמוד מן הטבע? תנו דוגמה ללימוד כזה.
3. חשבו, מהו הקשר בין לימוד מתוך הטבע לתיקון האדם?
4. חוו דעתכם: האם לכך התכוון רבן יוחנן בן זכאי בקריאתו "צאו וראו"?

עוד בחדשות

כותרות היום

דרך האינטרנט - בית ספר אביב בית הספר הווירטואלי הראשון בישראל

בית ספר אביב הנו בית ספר ייחודי המציע לתלמידיו שיעורים המועברים על ידי מורים דרך האינטרנט. יתרונו של בית ספר זה הוא בכך שהתלמידים יכולים ללמוד מכל מקום, בכל זמן ובקצב אישי. "גם אנחנו בית ספר", אומר מנהל בית הספר, "אבל לא תראה כאן תלמידים שמחכים בפרוזדור על מנת לקבל ממני הטפת מוסר או עונש".

5. מהם היתרונות ומהם החסרונות בקיומו של בית ספר וירטואלי?
6. האם לדעתכם בית ספר וירטואלי יכול לשמש תחליף לבית ספר קיים? נמקו.
7. נסן לשער - באיזו שיטת היה משתמש רבן יוחנן בן זכאי לו חי בתקופתנו?
8. האם קריאתו "צאו וראו" יכולה להתקיים גם בסביבה וירטואלית?

החברה המתוקנת שלי "הלימוד המושלם"

משימה מסכמת

א. נסו לדמיין כיצד יראה לדעתכם "הלימוד המושלם"?
התייחסו לסוגיות כגון נושאי הלימוד, דמות המורה, סגנון
הלימוד, מקום הלימוד וכדו'.

ב. תארו באמצעות ציור, דגם, מצגת, מכתב או כל דרך יצירתית
אחרת את "הלימוד המושלם" שלכם.

הוסיפו לתיאור שלכם התייחסות לשאלות הבאות:

1. מהם היתרונות של "הלימוד המושלם" שלכם?
2. האם הייתם ממליצים למשרד החינוך לאמץ את ה"לימוד
המושלם" שלכם? מדוע?
3. כיצד יכול לתרום "הלימוד המושלם" שלכם לשיפור החברה כולה?

